

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור מסכת מגילה

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

הערה חשובה: המילים המודגשות הן תמצית

העניינים וניתן לקרוא אותן בפני עצמן

דף י

ב. היתר במות אחרי החורבן

קדושת שילה יש אחריה היתר, כלומר כשחרבה שילה חזרו להיות מותרים להקריב בבמות.

וקדושת ירושלים אין אחריה היתר, שגם לאחר חורבן בית המקדש אסור להקריב בבמה.

כן מבואר במשנתנו, ולהלן יתבאר בעזה"י, שיש חולקים ואומרים, שקדושה ראשונה בטלה, והותרו הבמות.

עבודה בבית חוניו בזמן הזה

כשמת שמעון הצדיק הניח אחריו שני בנים, שמעי וחוניו, ועל ידי מעשה המבואר במסכת מנחות שמעי בנו נתמנה לכהונה גדולה, וחוניו בנו ירד לאלכסנדריה של מצרים, ובנה שם מזבח, והקריב עליו קרבנות באיסור.

יש אומרים שהמזבח שבנה חוניו היה מזבח לעבודה זרה.

ויש אומרים שהמזבח שבנה חוניו היה מזבח לשם שמים, ומכל מקום היה אסור לעשותו ולהקריב עליו, כי משנבנה הבית נאסרו הבמות.

ובסוגיתנו אמר רבי יצחק, שמעתי שמקריבים בבית חוניו בזמן הזה כלומר שמעתי שמותר להקריב בבית חוניו בזמן הזה ואין איסור בדבר.

ודברי רבי יצחק הם כדעת האומרים שבית חוניו אינו בית עבודה זרה אלא לשמים נבנה. וכדעת האומרים שקדושה ראשונה שנתקדשה ירושלים, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא אלא עד חורבנה.

וכשחרבה ירושלים בטלה קדושתה, וחזרו הבמות להיות מותרות, שנאמר, "כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר ה' אלקיך נתן לך" (דברים י"ב ט'), "מנוחה" זו שילה. "נחלה" זו ירושלים. מקיש נחלה למנוחה, מה מנוחה יש אחריה היתר, אף נחלה יש אחריה היתר.

ולאחר מכן, כששאלו את רבי יצחק, אם אמר כדברים הללו, הכחיש ואמר לא. ואמר על כך רבא, האלקים, כלומר נשבע אני, שאמר רבי יצחק כן, ואני למדתי דברים אלו ממנו.

ועכשיו חוזר בו, מחמת משנתנו, בה שנינו, "קדושת שילה יש אחריה היתר, קדושת ירושלים אין אחריה היתר".

וכן שנינו במסכת זבחים "משבאו לירושלים נאסרו הבמות, ולא היה להם עוד היתר, והיא היתה לנחלה" האמורה בפסוק "אל המנוחה ואל הנחלה".

ולא היה רבי יצחק צריך לחזור בו, כי מצינו מחלוקת תנאים בדבר זה, [כפי שיתבאר בעזה"י להלן], ודבריו הראשונים כדעת האומר שקדושה ראשונה בטלה.

קלעים שעשו בשעת בנין ההיכל והעזרה

ההיכל הוא הבניין שבו יש את קדש הקדשים [מקום הארון] ואת הקודש [מקום השלחן והמנורה ומזבח הקטורת] וכן את האולם שלפני הקדש. והעזרה היא החצר שסביב ההיכל שבו עומד המזבח החיצון, והיא מוקפת חומה.

ולדברי רבי אליעזר, שכשהיו בונים את המקדש, העמידו תחילה קלעים כלומר מחיצות של בד במקום שבו אמורים להיות הקירות שמקיפים את ההיכל, וכן העמידו קלעים במקום שבו אמורה להיות חומת העזרה, ורק אחר כך בנו את הקירות של ההיכל מהצד החיצוני של הקלעים של ההיכל ואת חומת העזרה מהצד הפנימי של

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף י

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

הקלעים של העזרה.

קלעים של עזרה

ומתחילה היה נראה, שהסיבה לכך שהעמידו קלעים, כי לדעתו, קדושה ראשונה בטלה בחורבן הבית, ומאחר שרצו להקריב קרבנות מיד, קודם השלמת הבנין, העמידו את הקלעים הללו תחת הכתלים, שעל ידם יחשב הבית כאילו הוא כבר בנוי, ויוכלו להקריב קרבנות.

ונמצא לפי זה שנחלקו רבי אליעזר ורבי יהושע אם בטלה קדושה ראשונה, שכן לדעת רבי יהושע לא בטלה שכך אמר, שמעתי, שמקריבים קרבנות אף על פי שאין הבית בנוי, ואוכלים קדשי קדשים במקום העזרה אף על פי שאין קלעים שמקיפים את מקום העזרה, ואוכלים קדשים קלים ומעשר שני בירושלים אף על פי שאין חומה לירושלים, מפני שקדושה ראשונה, קידשה לשעתה, וקידשה לעתיד לבוא.

ורבינא אמר, שיתכן שגם רבי אליעזר מודה, שקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולעתיד לבוא, ומודה שהיו יכולים להקריב אף על פי שאין בית ואין היקף למקום העזרה.

והסיבה שעשו קלעים, לא כדי לקדש את המזבח, אלא לצניעות בעלמא, ולא באו רבי אליעזר ורבי יהושע לחלוק בדין זה, אלא כל אחד אמר מה ששמע מרבו.

ערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון במסכת ערכין נזכרו שמות תשעה ערים, שהן מוקפות חומה מימות יהושע בן נון.

ונחלקו חכמים למה נמנו דווקא ערים אלו, הלא היו הרבה יותר, כמבואר בכתוב, "וַיִּנְלָפֵד אֶת כָּל עָרָיו בְּעֵת הַהוּא לֹא הָיְתָה קָרְיָה אֲשֶׁר לֹא לְקָחְנוּ מֵאֲתָם שְׁשִׁים עִיר כָּל חֻבֵּל אֲרָגָב מִמְּלַכְתּוֹ עוֹג בְּבָשָׁן. כָּל אֶלֶה עָרִים בְּצָרוֹת חוֹמָה גְבָהָה דִּלְתַיִם וּבָרִים לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הַרְבֵּה מְאֹד" (דברים ג' ד'-ה').

לדעת תנא אחד, קדושה ראשונה שנתקדשו הערים בימי יהושע, כבר בטלה בחורבן ראשון, וכשעלו בני הגולה בימי עזרא, חזרו וקדשו את הערים להיות ערי חומה, ונתקדשו רק הערים האלה, ולא כל אותם שהיו קדושות מתחילה, ולפיכך מנה התנא רק את אלו שנתקדשו בימי עזרא, להודיע באלו עיירות נוהג דין בתי ערי חומה.

ולדעת תנא שני, קדושה ראשונה שנתקדשו הערים בימי יהושע, לא בטלה בחורבן ראשון, וכל הערים שהיו מקודשות מימי יהושע עדיין הן בקדושתן, ואם כן לא רק הערים המנויות לעיל קדושות, אלא כל שידוע שהיו מוקפות חומה מימות יהושע, והן הרבה מאוד כמבואר לעיל.

והסיבה שמנה התנא את אלו בלבד, כי את העיירות הללו מצאו בני הגולה, ונהגו בהן בפועל דין ערי חומה, [שילוח מצורע, וקריאת מגילה בחמשה עשר, והבית חלוט בה לסוף שנה], אבל כשימצאו אחרות גם בהם יהיו נוהגים כן.

ולפי התירוץ הראשון בגמרא, שתי ברייתות אלו נשנו משמו של רבי ישמעאל ברבי יוסי, שנחלקו תנאים מה דעת רבי ישמעאל ברבי יוסי.

ולפי התירוץ השני בגמרא, רק הברייתא הראשונה היא כדעת רבי ישמעאל ברבי יוסי, שהוא האומר קדושה ראשונה בטלה. והברייתא השניה היא כדעת רבי אלעזר ברבי יוסי, שדעתו שקדושה ראשונה לא בטלה, כמו שנתבאר לעיל בדף ג', ולדעתו, כל ערים שהיו מוקפות חומה מימות יהושע נוהג בהם דין בתי ערי חומה, אף על פי שעכשיו

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף י

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

אין להם חומה.

מקום שנאמר "ויהי"

ומקום שנאמר "ויהי בימי"

אמר רבי לוי או רבי יונתן, דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, כל מקום שנאמר "ויהי", אינו אלא לשון צער.

ומתחילה היה נראה, לכל מקום שנאמר בו לשון "ויהי" אפילו בפני עצמו, והביאו פסוקים רבים, שנאמר בהם "ויהי" ובאמת היה בהם ענין של צער.

א. נאמר בתחילת מגילת אסתר, "ויהי בימי אַחַשְׁוֵרוּשׁ" הוא אַחַשְׁוֵרוּשׁ המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה" (אסתר א' א'), והיה באותו מעשה צער על ידי המן.

ב. נאמר בתחילת מגילת רות "ויהי בימי שֹׁפֵט הַשְּׁפִטִים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניהו" (רות א' א') והיה באותו מעשה צער רעב.

ג. נאמר, "ויהי פי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם" (בראשית ו' א'), ונאמר בענין צער שצערו כלפי מעלה, "ויראה ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום" (בראשית ו' ה')

ד. נאמר בבני נח, "ויהי פְּנִסֵעַם מִקֶּדֶם וימָצְאוּ בקעה בארץ שְׁנַעַר וישָׁבוּ שָׁם" (בראשית י"א ב') והיה בענין צער מעשה דור הפלגה, "ויאמרו הקבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ" (בראשית י"א ב')

ה. נאמר "ויהי בימי אַמְרָפֶל מלך שְׁנַעַר אַרְיוֹף מלך אֶלְסַר פְּדַרְלַעְמֶר מלך עֵילָם וַתִּדְעַל מֶלֶךְ גּוֹזִים" (בראשית י"ד א') והיה בענין צער מלחמה, כמו שנאמר, "עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע היא צער" (בראשית י"ד א')

ו. נאמר "ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלונו אתה אם לצרינו" (יהושע ה' י"ג) והיה בכך צער, שהוכיחו על ביטול תורה וביטול תמיד של בין הערביים, [כפי שנתבאר לעיל בדף ג'].

ז. נאמר "ויהי ה' את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ" (יהושע ו' כ"ז) והיה בענין צער המעילה של עכו, "וימעלו בני ישראל מעל בחרם ויקח עכו בן פרמי בן זבדי בן זרח למטה יהודה מן החרם ויחר אף ה' בבני ישראל" (יהושע ז' א').

ח. נאמר באלקנה, "ויהי איש אחד מן הרמתיים צופים מהר אפרים וישמו אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן תחו בן צוף אפרתי" (שמואל א' א') והיה בענין צער סגירת רחם חנה, כמו שנאמר, "ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב וה' סגר רחמה" (שמואל א' ה').

ט. נאמר אצל שמואל, "ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שפטים לישראל" (שמואל א' ח' א') והיה בענין צער שלא הלכו בניו בדרכיו, שנאמר, "ולא הלכו בניו בדרך וישו אחרי הפצע ויקחו שחד וישו משפט" (שמואל א' ח' ג')

י. נאמר, "ויהי דוד לכל דרכו משפיל וה' עמו" (שמואל א' י"ח י"ד), והיה בענין צער קנאת שאול, שנאמר, "ויהי שאול עוין את דוד מהיום ההוא והלאה" (שמואל א' י"ח ט') בשביל הצלחתו.

יא. נאמר בדוד, "ויהי פי ישב המלך בביתו וה' הניח לו מסביב מכל איביו" (שמואל ב' ז' א') והיה בענין צער שלא נתרצה לו הקדוש ברוך הוא שיבנה את ביתו שנאמר "רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך הוצא מחלציך הוא בנה הבית לשמי" (מלכים א' ח' י"ט)

והקשו על כך, שכן מצינו כתובים רבים אחרים, שנאמר בהם "ויהי", והיה בענין שמחה, ולא צער. ואלו הם.

א. בענין חנוכת המשכן נאמר, "ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל" (ויקרא ט' א'), ויש ללמוד בגזרה שווה שבאותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ, שנאמר בענין "ויהי" וכן נאמר בענין הבריאה "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א' א'). אמנם את הכתוב הזה

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף י

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

ניתן ליישב, ולומר, שנאמר בענין "ויהי", משום הצער שהיה מחמת מיתת נדב ואביהו.

ב. בענין בנין בית המקדש הראשון נאמר "ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית לה" (מלכים א' ו' א') וענין זה כולו **שמחה של בנין בית המקדש** בלא צער.

ג. כשנפגש יעקב עם רחל נאמר "ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו" (בראשית כ"ט י'), וענין זה כולו **שמחה**.

ד-ח בכל אחד מימי הבריאה שהם שמחה בלא צער נאמר "ויהי ערב ויהי בקר יום", "ויקרא אלקים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד" (בראשית א' א'), "ויקרא אלקים לרקיע שמים ויהי ערב ויהי בקר יום שני" (בראשית א' ח'), "ויהי ערב ויהי בקר יום שלישי" (בראשית א' י"ג). "ויהי ערב ויהי בקר יום רביעי" (בראשית א' י"ט). "ויהי ערב ויהי בקר יום חמישי" (בראשית א' כ"ג) "ויקרא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד ויהי ערב ויהי בקר יום הששי" (בראשית א' ל"א).

ולפיכך אמר רב אשי, שמקום שנאמר בו "ויהי", פעמים הוא לשון צער, ופעמים אינו לשון צער, אבל מקום שנאמר בו "ויהי בימי", לעולם הוא לשון צער, וחמישה מקומות יש, שנאמר בהם "ויהי בימי".

א. "ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה" (אסתר א' א'). צער גזרת המן.

ב. "ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניהו" (רות א' א').

ג. "ויהי בימי אמרפל מלך שבער אריוף מלך אקסר כדןלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים. עשו מלחמה..." (בראשית י"ד א'-ב').

ד. "ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם למלחמה עליה ולא כל להלחם עליה" (ישעיהו ז' א').

ה. "ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עד תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלם בחדש החמישי" (ירמיהו א' ג').

אמוץ ואמציה אחים היו

ואמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, אמוץ אביו של ישעיה הנביא, ואמציה מלך יהודה אחים היו.

ובא להודיענו, **שזכתה תמר בזכות צניעותה, שיצאו ממנה מלכים ונביאים, כמאמר רבי שמואל בר נחמני להלן.**

כלה צנועה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה, זוכה, ויוצאים ממנה מלכים ונביאים.

שכן מצינו בתמר, שהיתה צנועה בבית יהודה חמיה, שכן לאחר זמן, כשראה אותה בדרך, נאמר, "ויראקה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה" (בראשית ל"ח ט"ו).

ואין כוונת הכתוב שמשום שכסתה פניה חשבה לזונה, שאין כיסוי פנים טעם להחשיבה לזונה. אלא כוונת הכתוב, שחשבה לזונה ולא הכירה, כי כשהיתה בביתו כסתה פניה, ומעולם לא ראה את פניה קודם לכן.

ובזכות צניעותה זו, זכתה ויצאו ממנה **מלכים ונביאים**. מלכים רבים יצאו ממנה, כל מלכות בית דוד. ואף נביאים יצאו ממנה, שהרי ישעיה הנביא גם כן היה מזרעה, כפי שנתבאר, שאמוץ אבי ישעיה היה אחיו של אמציה מלך יהודה, ואם כן ישעיה היה מזרע דוד ותמר.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף י

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

מקום ארון אינו מן המדה

ואמר רבי לוי, דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מקום ארון אינו מן המדה.

כלומר, אינו ממעט כלום ממדת בית קדשי הקדשים, שבית קדשי הקדשים עשרים אמה על עשרים אמה, שנאמר (מלכים א' ו' כ'), "וְלִפְנֵי הַדְּבִיר", הוא המחיצה שבין ההיכל לבית קדשי הקדשים, כלומר בית קדשי הקדשים שלפני המחיצה, הרי הוא "עֲשָׂרִים אַמָּה אַרְךָ וְעֲשָׂרִים אַמָּה רֹחַב וְעֲשָׂרִים אַמָּה קוֹמָתוֹ וְיִצְפָּהוּ זָהָב סָגוּר וְיִצַף מִזְבֵּחַ אָרָז".

והארון באמצעו, ויש רווח בינו לכתלים מכל צד עשר אמות שלמות.

שהרי שלמה העמיד כרובים משני צידי הארון, והם פורסים כנפיהם, ותופסים כל אחד רוחב עשר אמות, כמו שנאמר, "וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כָּנֶף הַכְּרוֹב הָאֶחָד וְחָמֵשׁ אַמּוֹת כָּנֶף הַכְּרוֹב הַשֵּׁנִית עֶשֶׂר אַמּוֹת מְקֻצּוֹת כְּנָפָיו וְעַד קְצוֹת כְּנָפָיו" (מלכים א' ו' כ"ד).

נמצא שמקומו של ארון אינו ממעט כלום ממידת בית קדשי הקדשים, ובלא מקום הארון עדיין יש בבית קדשי הקדשים עשרים אמה שלימות מצד לצד.

אין הקדוש ברוך הוא שמח במפלת רשעים

א. במפלת בני עמון ומואב.

כשבאו בני מואב ועמון והר שעיר להילחם עם יהודה בימיהושפט מלך יהודה, היתה תשועת ה', על ידי שנלחמו האויבים הללו אלו באלו, ונפלו איש בחרב רעהו.

ושבחו על כך ישראל, כמו שנאמר בענין, "וַיִּנְעַץ אֶל הָעָם וַיַּעֲמֵד מִשְׁבָּרִים לֵה' וַיִּמְהַלְלִים לַהַדְרָת קִדְשׁ בְּצֵאת לִפְנֵי הַחַלּוּץ וְאֹמְרִים הוֹדוּ לֵה' פִּי לְעוֹלָם תְּסַדֵּדוּ" (דה"י ב' כ' כ"א).

ואמר רבי יוחנן, מפני מה לא נאמר בהודאה זו "הודו לה' כי טוב", כמו במקומות אחרים?

לפי שאין הקדוש ברוך הוא שמח במפלתם של רשעים.

ב. בקריעת ים סוף.

בענין קריעת ים סוף נאמר, "וַיָּבֹא בֵּין מִחְנֵה מִצְרַיִם וּבֵין מִחְנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעָנָן וַהֲחֹשֶׁף וַיָּאָר אֶת הַלְּיָלָה וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלְּיָלָה" (שמות י"ד כ').

וביאר רבי יוחנן, שהכתוב הזה מלמד על כך, שבקשו מלאכי השרת לומר שירה, ואמר הקדוש ברוך הוא, מעשה ידי טובעים בים, ואתם אומרים שירה?

פתיחת הדרשה בענין פורים

מבואר בגמרא, שחכמים רבים, כשהיו מתחילים לדרוש בענין איגרת הפורים, היו פותחים את הדרשה בביאור פסוק שאינו במגילה, ודורשים אותו לענין הפורים.

ולהלן נכתוב בעזה"י את הדרשות שהובאו בסוגייתנו.

א. וְהִכְרַתִּי לְבַבְל שֵׁם וּשְׂאָר וְנִין וְנָכַד נָאִם ה'
רבי יונתן, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, האמור בפורענות בבל [=פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא], "וְקִמַּתִּי עֲלֵיהֶם נָאִם ה' צְבָאוֹת וְהִכְרַתִּי לְבַבְל שֵׁם וּשְׂאָר וְנִין וְנָכַד נָאִם ה'" (ישעיהו י"ד כ"ב).

"שם" – זה הכתב, שאין לבבל כתב משלהם
אלא מאומה אחרת.

"ושאר" – זה לשון, שאין לבבל לשון משלהם
אלא מאומה אחרת.

"ונין" – זה מלכות, שתכרת מלכות בבל.

"ונכד" – זו ושתי, שתמות ושתי שהיתה נכדה של נבוכדנצר מלך בבל.

בקי צור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת מגילה דף י

לבריאות הצלחה וברכת ה' בכל לקיילא שינדל בת אסתר רחל

ב. "תחת הנעצוץ יעלה ברוש"

ותחת הסרפד יעלה הדס"

רבי שמואל בר נחמני, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס והיה לה' לשם לאות עולם לא יפרת" (ישעיה נ"ה י"ג).

"תחת הנעצוץ" – תחת המן הרשע, שעשה עצמו עבודה זרה הקרויה נעצוץ. כמו שנאמר, "ובאו ונחו כלם בנחלי הַבְּתוֹת וּבְנִיקֵי הַסְּלָעִים וּבְכָל הַנְּעֻצּוֹצִים וּבְכָל הַנְּהַלְלִים" (ישעיהו ז' י"ט).

"יעלה ברוש" – זה מרדכי, שנקרא ראש לכל הבשמים. כמו שנאמר, "ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים" (שמות ל' כ"ג) ותרגום ראש הבשמים "מר דרור", הוא "מרי דכי".

"ותחת הסרפד" – תחת ושתי הרשעה, בת בנו של נבוכדנצר הרשע הנקרא סרפד, לשון נוטריקון "שרף רפידה", על שם ששרף את בית ה' הנקרא רפידה. כמו שנאמר, "עמוּדָיו עָשָׂה כְּסָף רְפִידָתוֹ זָהָב מְרַכְּבוֹ אֲרָגְמוֹ תוֹכוֹ רְצוּף אֶהְבֶּה מִבְּנוֹת יְרוּשָׁלַם" (שה"ש ג' י').

"יעלה הדס" – זו אסתר הצדקת, שנקראת הדסה. כמו שנאמר, "ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דוד כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת" (אסתר ב' ז').

"והיה לה' לשם" – זו מקרא מגילה.

"לאות עולם לא יפרת" – אלו ימי פורים.

ג. "והיה כאשר שש ה' עליכם"

להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם"

רבי יהושע בן לוי, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם ולהרבות אתכם כן ישיש ה' עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה" (דברים כ"ח ס"ג) להרע אתכם. ואין הכוונה שהקדוש ברוך הוא שש בעצמו להרע לישראל, שהרי אפילו במפלתם של רשעים אינו שש, כפי שנתבאר לעיל.

אלא משיש הוא אחרים להרע לישראל, כגון כשנתחייבו כליה בימי המן, היו אויביהם שמחים על צרתם.

ד. "לאדם שטוב לפניו"

נתן חכמה ודעת ושמחה"

רבי אבא בר כהנא, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלקים גם זה הבל ורעות רוח" (קהלת ב' כ"ו).

"לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה" – זה מרדכי הצדיק.

"ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס" – זה המן. "לתת לטוב לפני האלקים" – זה מרדכי ואסתר, כמו שנאמר "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן" (אסתר ח' ב').

ה. "ושמתי כסאי בעילם"

והאבדתי משם מלך ושרים"

רבה בר עופרון, כשהיה דורש בענין איגרת פורים, היה מתחיל לדרוש מקרא זה, "ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים נאם ה'" (ירמיהו מ"ט ל"ח).

"ושמתי כסאי בעילם", כלומר בשושן, שהיתה בעילם, כמו שנאמר "וארצה בחזון ויהי בראתי ונאני בשושן הבירה אשר בעילם המדינה וארצה בחזון ונאני הייתי על אויב אויבי" (דניאל ח' ב').

"והאבדתי משם מלך ושרים", "מלך" זו ושתי, "ושרים" זה המן ועשרת בניו.